

ชื่อหลักสูตร Digital Literacy: ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence)

โดย นางสาวมานิตา มุขตาร์

ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

หน่วยงาน ศูนย์ปฏิบัติการจัดการที่ดินชัยพัฒนาแม่ฟ้าหลวง

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและเห็นความสำคัญ การสร้างความตระหนักรู้ในการใช้อินเทอร์เน็ต
- เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้การสร้างความปลอดภัยในการใช้อินเทอร์เน็ต รู้เท่าทันและมีความมั่นใจปลอดภัยเพื่อยกระดับวิถีชีวิตด้วยดิจิทัล

สรุปรายละเอียดเนื้อหาของหลักสูตร

หลักสูตรกำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัล ๕ ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ดิจิทัล (Digital Identity), การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม (Digital Use), การจัดการความปลอดภัยในโลกดิจิทัล (Digital Security), การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) และการสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัย มีจริยธรรม และมีความรับผิดชอบ

๑. อัตลักษณ์ดิจิทัล (Digital Identity)

อัตลักษณ์ดิจิทัลคือการสร้างและบริหารจัดการตัวตนของตนเองในโลกออนไลน์ โดยควรปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพเช่นเดียวกับโลกจริง แบ่งปันข้อมูลที่สร้างสรรค์ ตรวจสอบข้อมูลและกลุ่มเป้าหมายก่อนเผยแพร่ และปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคมออนไลน์

การใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลมีความสะดวกและรวดเร็ว สามารถเข้าถึงข้อมูล ติดต่อสื่อสาร เผยแพร่เนื้อหา และทำธุรกรรมบางประเภทได้ทุกที่ทุกเวลา แต่กิจกรรมบางอย่าง เช่น การให้คำปรึกษาที่ต้องอาศัยอารมณ์ความรู้สึก หรือกิจกรรมที่ต้องลงมือปฏิบัติจริง ยังเหมาะกับการดำเนินการในโลกความเป็นจริงมากกว่า

มารยาทสำคัญในโลกดิจิทัล คือ ไม่ใช้ถ้อยคำรุนแรง ไม่เสียดสีหรือสร้างความขัดแย้ง ไม่ส่งต่อข้อมูลที่ไม่แน่ใจว่าเป็นความจริง และไม่ใช้สื่อออนไลน์ในการให้ร้ายผู้อื่น รวมถึงควรเคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น หลีกเลี่ยง Cyberbullying ขออนุญาตก่อนนำข้อมูลผู้อื่นไปใช้ คิดให้รอบคอบก่อนโพสต์หรือแชร์ และไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเกินความจำเป็น

ด้านความเป็นส่วนตัวดิจิทัล (Digital Privacy) ควรแยกแยะข้อมูลทั่วไปกับข้อมูลส่วนตัวที่ไม่ควรเผยแพร่ต่อสาธารณะ ตั้งค่าความเป็นส่วนตัวของบัญชีให้เหมาะสม ใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัย ทำความเข้าใจเงื่อนไขการใช้งาน และดูแลอุปกรณ์ให้ปลอดภัย โดยต้องตระหนักถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น PDPA และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

๒. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม (Digital Use)

การใช้เทคโนโลยีควรคำนึงถึง ความสมดุลระหว่างโลกดิจิทัลกับชีวิตจริง โดยให้ความสำคัญกับคนและกิจกรรมในโลกความเป็นจริง มีเป้าหมายในการใช้งาน และใช้สภาพร่างกายเป็นตัววัดว่าควรหยุดหรือพักจากหน้าจอ

การใช้น้ำจอเป็นเวลานานอาจทำให้เกิดอาการปวดคอ ปวดหลัง ปัญหาสายตา นิ้วล็อก และความเครียด จึงควรจัดอุปกรณ์ให้อยู่ในระดับสายตา เว้นระยะห่างประมาณ ๑๒-๑๘ นิ้ว พักสายตาและข้อมืออย่างน้อย ๕-๑๐ นาทีต่อชั่วโมง ไม่ใช้งานต่อเนื่องเป็นเวลานาน และปรับความสว่างหน้าจอให้เหมาะสมกับสภาพแสง

นอกจากนี้ควรเลือกเสพ เนื้อหาที่ดีและน่าเชื่อถือ โดยพิจารณาแหล่งที่มา ความทันสมัย และผลกระทบต่อจิตใจและสังคม หากพบว่าตนเองใช้เวลาอ่าน ดู หรือกดติดตามเนื้อหาเป็นจำนวนมากจนรู้สึกขาดไม่ได้เมื่อไม่ได้ใช้งาน อาจเป็นสัญญาณของการเสพติดเนื้อหา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต เช่น ความเครียด วิตกกังวล หรือภาวะซึมเศร้า

การโพสต์หรือแชร์เนื้อหาควรระมัดระวังเรื่อง ลิขสิทธิ์ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และความเป็นส่วนตัว โดยเฉพาะการใช้ภาพหรือข้อมูลของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต

๓. การจัดการความปลอดภัยในโลกดิจิทัล (Digital Security)

การล่วงละเมิดทางไซเบอร์ (Cyber Abuse) คือพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดอันตราย ความรำคาญ หรือความเสียหายแก่ผู้อื่นผ่านเครือข่ายออนไลน์ โดยมีรูปแบบสำคัญ ได้แก่ Cyberbullying การกลั่นแกล้งออนไลน์, Cyber Harassment การรังควานอย่างต่อเนื่อง, Cyber Stalking การติดตามหรือสอดส่อง และ Trolling การโพสต์ข้อความยั่วหรือสร้างความปั่นป่วน

ภัยคุกคามทางไซเบอร์อาจเกิดจากการใช้รหัสผ่านที่ง่ายเกินไป การไม่อัปเดตระบบ การขาดระบบรักษาความปลอดภัย หรือการประมาทในการเปิดไฟล์และลิงก์ โดยภัยที่พบบ่อย ได้แก่ อีเมลอันตราย Spam, Phishing, Malware การหลอกลวงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ และการสูญหายของข้อมูลจากการไม่สำรองข้อมูล ผลกระทบอาจทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลถูกนำไปใช้ในทางมิชอบ หรืออุปกรณ์และระบบถูกโจมตีจนใช้งานไม่ได้

แนวทางป้องกัน ได้แก่ ตั้งรหัสผ่านที่รัดกุม อัปเดตระบบและแอปพลิเคชันอยู่เสมอ ตั้งค่าความเป็นส่วนตัว ใช้ซอฟต์แวร์ป้องกันไวรัส และสำรองข้อมูล รวมถึงตรวจสอบบุคคลที่ติดต่อ ระมัดระวังการเผยแพร่ภาพและข้อมูลส่วนตัว และไม่ควรนัดพบคนรู้จักจากโลกออนไลน์เพียงลำพัง

๔. การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy)

Digital Literacy คือความสามารถในการ เข้าถึง ประเมิน วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลดิจิทัลอย่างเหมาะสม โดยต้องรู้จักแหล่งข้อมูลประเภทต่าง ๆ และสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากผู้เขียนหรือเจ้าของข้อมูล เนื้อหา แหล่งที่มา และความน่าเชื่อถือของผู้เผยแพร่

ผู้ใช้ควรสามารถค้นหาและคัดกรองข้อมูลโดยใช้คำค้นและเครื่องมือค้นหาให้ตรงกับความต้องการ เข้าใจข้อมูลในรูปแบบข้อความ ภาพ เสียง และวิดีโอ รวมทั้งรู้เท่าทันเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและพิจารณาผลกระทบก่อนนำไปเผยแพร่ นอกจากนี้ต้องเข้าใจเรื่อง ลิขสิทธิ์และ Creative Commons (CC) เพื่อให้สามารถนำผลงานของผู้อื่นมาใช้อย่างถูกต้องและเคารพสิทธิของเจ้าของผลงาน

๕. การสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication)

Digital Communication คือการสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม ปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ โดยต้องตระหนักว่า ทุกการใช้งานออนไลน์สามารถสร้าง Digital Footprint หรือร่องรอยดิจิทัล เช่น การโพสต์ แสดงความคิดเห็น กดถูกใจ และแชร์ข้อมูล จึงควรคิดให้รอบคอบก่อนเผยแพร่ข้อมูล

การสื่อสารออนไลน์ควรใช้ถ้อยคำและมารยาทที่เหมาะสม เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่สร้างความขัดแย้ง และไม่เผยแพร่ข้อมูลที่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ควรเลือกใช้แพลตฟอร์มและเครื่องมือดิจิทัลให้เหมาะสมกับงาน เช่น การประชุม การส่งข้อความ การแชร์ไฟล์ และการทำงานร่วมกัน รวมทั้งระมัดระวังข้อมูลส่วนตัวและเตรียมแนวทางรับมือเมื่อเกิดความเสี่ยง

สรุปภาพรวม

การมีสมรรถนะดิจิทัลไม่ได้หมายถึงเพียงการใช้เทคโนโลยีเป็น แต่ต้องสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน ปลอดภัย มีจริยธรรม และรับผิดชอบต่อผู้อื่น โดยทั้ง ๕ ด้านมีความเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่การสร้างอัตลักษณ์และรักษาความเป็นส่วนตัว การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล การป้องกันภัยไซเบอร์ การประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ไปจนถึงการสื่อสารอย่างเหมาะสม ทั้งหมดเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

๑. ต่อดตนเอง

- ใช้เทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ รู้จักป้องกันข้อมูลส่วนตัว ตั้งรหัสผ่าน และระวังภัยออนไลน์
- รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร สามารถตรวจสอบแหล่งที่มา วิเคราะห์ และแยกแยะข้อมูลที่น่าเชื่อถือก่อนนำไปใช้หรือแชร์
- รักษาภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง โดยตระหนักว่าการโพสต์ แสดงความคิดเห็น หรือแชร์ข้อมูล ล้วนสร้างร่องรอยดิจิทัล
- มีมารยาทและจริยธรรมในการใช้สื่อ เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่กลั่นแกล้ง หรือเผยแพร่ข้อมูลที่สร้างความเสียหาย

- ดูแลสมดุลในการใช้เทคโนโลยี ลดผลกระทบจากการใช้หน้าจอมากเกินไปและดูแลสุขภาพของตนเอง

๒. ต้องการ

- เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการสื่อสาร สามารถเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลให้เหมาะสมกับงาน เช่น การประชุม การส่งข้อความ การแชร์ไฟล์ และการทำงานร่วมกัน
- ลดความเสี่ยงด้านข้อมูลและความปลอดภัย เพราะบุคลากรมีความรู้ในการป้องกันข้อมูลส่วนตัวและรับมือภัยไซเบอร์
- สร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร บุคลากรสื่อสารออนไลน์อย่างสุภาพ มีความรับผิดชอบและไม่เผยแพร่ข้อมูลที่ทำให้องค์กรเสียหาย
- สนับสนุนการทำงานยุคดิจิทัล บุคลากรสามารถค้นหา คัดกรอง วิเคราะห์ และนำข้อมูลดิจิทัลมาใช้ประกอบการทำงานได้อย่างเหมาะสม
- ลดข้อผิดพลาดจากข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ โดยตรวจสอบแหล่งที่มาและความถูกต้องก่อนนำข้อมูลมาใช้

๓. ต่อสาธารณะ

- ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ลดการเผยแพร่ข่าวสารที่ผิดหรือสร้างความเข้าใจผิด
- สร้างสังคมออนไลน์ที่ปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ จากการเคารพสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และความคิดเห็นของผู้อื่น
- ลดปัญหาการกลั่นแกล้งและการคุกคามทางไซเบอร์ ด้วยการรู้จักป้องกัน รับมือ และรายงานเมื่อพบเหตุการณ์
- ส่งเสริมการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ทำให้ประชาชนสามารถค้นหาและใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ การทำงาน และการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม
- สร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ คือใช้เทคโนโลยีโดยคำนึงถึงความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

สามารถนำองค์ความรู้ด้านสมรรถนะดิจิทัลทั้ง ๕ ด้านมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การสื่อสาร และการให้บริการประชาชน ดังนี้

๑. ด้านอัตลักษณ์ดิจิทัล (Digital Identity)

นำความรู้เรื่องการสร้างอัตลักษณ์และการรักษาความเป็นส่วนตัวมาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยตระหนักถึงภาพลักษณ์ของหน่วยงานและตนเองในการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม เคารพสิทธิของผู้อื่น และระมัดระวังการเผยแพร่ข้อมูลหรือภาพที่เกี่ยวข้องกับทางราชการและบุคคลอื่น

๒. ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม (Digital Use)

เลือกใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลให้เหมาะสมกับลักษณะงาน เช่น การสื่อสาร การประชุมออนไลน์ การจัดทำและแลกเปลี่ยนเอกสาร ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน พร้อมบริหารเวลาในการใช้งานหน้าจอให้เกิดความสมดุลและไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ

๓. ด้านการจัดการความปลอดภัยในโลกดิจิทัล (Digital Security)

นำความรู้ด้านความปลอดภัยมาใช้ในการป้องกันข้อมูลและอุปกรณ์ของทางราชการ เช่น การตั้งรหัสผ่านที่รัดกุม การอัปเดตระบบและโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอ การระมัดระวังอีเมล ลิงก์ หรือไฟล์ที่ไม่ทราบแหล่งที่มา รวมถึงการสำรองข้อมูล เพื่อป้องกันการสูญหายหรือการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต

๔. ด้านการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy)

นำทักษะการค้นหา วิเคราะห์ และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลมาใช้ประกอบการปฏิบัติงาน โดยตรวจสอบแหล่งที่มา ผู้เผยแพร่ และความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำมาใช้หรือเผยแพร่ต่อ รวมทั้งคำนึงถึงลิขสิทธิ์และสิทธิของเจ้าของข้อมูล เพื่อให้การจัดทำข้อมูลและการตัดสินใจในการปฏิบัติงานมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

๕. ด้านการสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication)

นำความรู้มาใช้ในการสื่อสารและประสานงานผ่านช่องทางดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ โดยเลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับงาน ใช้ภาษาและมารยาทในการสื่อสารอย่างเหมาะสม เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และตระหนักถึงร่องรอยดิจิทัล (Digital Footprint) ก่อนโพสต์ แสดงความคิดเห็น หรือเผยแพร่ข้อมูล

แหล่งที่มา

หลักสูตร : Digital Literacy: ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence)

วิทยากร/ผู้ให้ความรู้ : นายสุมนต์ จิรพัฒน์พร

หน่วยงานที่จัดอบรม : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล

รูปแบบหลักสูตร : e-Learning

ช่วงเวลาการฝึกอบรม : ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๔